

ORJİNAL MAKALE / ORIGINAL ARTICLE

Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi / BAUN Sağ Bil Derg
Balıkesir Health Sciences Journal / BAUN Health Sci J
ISSN: 2146-9601- e ISSN: 2147-2238
Doi: <https://doi.org/10.53424/balikesirsbd.1059051>

Babalara Verilen Emzirme Eğitiminin, Babaların Bilgi Düzeyine, Annelerin Emzirme Özyeterliliğine ve Emzirme Tutumuna Etkisi

Eda ÖZKAN¹, Nevin HOTUN ŞAHİN²

¹ Yalova Devlet Hastanesi, Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Servisi

² Florence Nightingale Hemşirelik Fakültesi, Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD

Geliş Tarihi / Received: 17.01.2022, Kabul Tarihi / Accepted: 15.07.2022

ÖZ

Amaç: Bu çalışma, babalara verilen emzirme eğitiminin, babaların bilgi düzeyine, annelerin emzirme özyeterliliğine ve emzirme tutumuna etkisini değerlendirmek amacıyla yürütülmüştür. **Gereç ve Yöntem:** Araştırma Aralık 2020 – Nisan 2021 tarihleri arasında Devlet Hastanesi Kadın Sağlığı ve Hastalıkları kliniğinde doğum yapan kadınlar ve eşleri ile yürütüldü. Çalışma girişim grubu için 160 (80 çift) ve kontrol grubu 160 (80 çift) olup toplam 320 katılımcı ile tamamlanmıştır. Verilerin toplanmasında, Sosyodemografik Bilgi Formu (SBF), Babaların Emzirmeye Etkisi Ölçeği (BEEÖ), Babalar İçin Emzirme Bilgi Testi, Emzirme Tutumu Değerlendirme Ölçeği (ETDE), Postpartum Emzirme Öz-Yeterlilik Ölçeği-Kısa Form kullanılmıştır. **Bulgular:** Çalışmamızda, babaların ve eşlerinin sosyodemografik özellikleri katılımcıların bebeklerine ilişkin özellikleri, babaların emzirme ve bebek bakımına ilişkin özellikleri ve babaların emzirme bilgi düzeyi ön test puanları, girişim ve kontrol grubunda benzerdir. Babalara uygulanan emzirme desteği girişimi sonrası deney grubundaki babalara uygulanan Emzirme Bilgi Testi Toplam Son test Puanı, Babaların Emzirmeye Etkisi Ölçeği Alt Boyutunun son test puanları, babaların eşlerine uygulanan Postpartum Emzirme Öz-Yeterlilik Ölçeği- Kısa Form Toplam son test puanları, kontrol grubundaki babalara ve eşlerine uygulanan tüm son test puanlarına kıyasla anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. **Sonuç:** Çalışmamızda, girişim ve kontrol grubu için verilen eğitimin babalar ve eşleri için anlamlı bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Baba, Babaların Emzirmeye Etkisi, Emzirme Bilgisi, Postpartum Emzirme Öz-Yeterliliği.

The Effect of Breastfeeding Education Given to Fathers on the Knowledge, on Breastfeeding Qualification of the Mothers and Breastfeeding Attitude

ABSTRACT

Objective: This study was carried out to evaluate the effect of breastfeeding education given to fathers on fathers' knowledge level, mothers' breastfeeding self-efficacy and breastfeeding attitude. **Materials and Methods:** The study was conducted between December 2020 and April 2021 at the Women's Health and Diseases Clinic of the State Hospital with the women who gave birth and their partners. The study was 160 (80 pairs) for the intervention group and 160 (80 pairs) for the control group, with a total of 320 participants. In the collection of the data, Sociodemographic Data Sheet (SBF), Effect of Fathers on Breastfeeding Scale (BEEÖ), Breastfeeding Information Test for Fathers, Breastfeeding Attitude Assessment Scale (ETDE), Postpartum Breastfeeding Self-Efficacy Scale-Short Form were used. **Results:** In our study, the sociodemographic characteristics of the fathers and their spouses, the characteristics of the participants regarding their babies, the characteristics of the fathers regarding breastfeeding and infant care, and the pre-test scores of the fathers on the breastfeeding knowledge level were similar in the intervention and control groups. The Breastfeeding Knowledge Test Total Last Test Score applied to the fathers in the experimental group after the breastfeeding support initiative applied to the fathers, the last test scores of the Fathers' Effect on Breastfeeding Scale Sub-dimension, the Postpartum Breastfeeding Self-Efficacy Scale applied to the spouses of the fathers- Short Form Total final test scores were found to be significantly higher compared to all the last test scores applied to the fathers and their spouses in the control group. **Conclusion:** In our study, it was found that the training given for the intervention and control group was meaningful for fathers and their spouses.

Keywords: Father, Effects of Fathers on Breastfeeding, Breastfeeding Knowledge, Postpartum Breastfeeding Self-Efficacy.

Sorumlu Yazar / Corresponding Author: Eda ÖZKAN Yalova Devlet Hastanesi, Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Servisi.

E-mail: edaarican2406@gmail.com

Bu makaleye atıf yapmak için / Cite this article: Özkan, E., & Hotun Şahin, N. (2023). Babalara verilen emzirme eğitiminin, babaların bilgi düzeyine annelerin emzirme özyeterliliğine ve emzirme tutumuna etkisi. *BAUN Health Sci J*, 12(1): 185-194. <https://doi.org/10.53424/balikesirsbd.1059051>

BAUN Health Sci J, OPEN ACCESS <https://dergipark.org.tr/pub/balikesirsbd>

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

GİRİŞ

Aile bebeklerin büyüme gelişmesini sağlayan davranışlarına yön veren en önemli ortamdır. Ailenin temel taşı olan anne, baba ve çocukların bedensel, çevresel ve ruhsal yönden sağlıklı olması çok önemlidir (Lowdermik & Perry, 2004; Başer,2005). Yenidoğan bir bebeğin en temel ihtiyacı beslenmedir. Her çağda ve kültürde yenidoğanın beslenmesinde eşsiz bir gıda özelliği taşıyan anne sütünün bebeklere en sağlıklı ulaşma yöntemi emzirmedi (Balci, 2011; CDC, 2018). Anne sütü bebeğin tüm ihtiyaçlarını karşılayan biyolojik yararlılığı yüksek ve dengeli besindir (Yiğitbaş, Kahrıman, Çalık ve Bulut, 2012). Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) ve Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) bütün bebeklere ilk altı ay sadece anne sütü verilmesini ayrıca en az iki yaşına kadar anne sütü ile beraber tamamlayıcı beslenmeye devam edilmesini önermektedir (Moore, Anderson, Bergman, & Dowswell 2012). Anne sütü bebek ile anne arasındaki duygusal bağı güçlendirir. Anne sütünün; yumurtalık, meme ve uterus kanserine yakalanma riskini, endometrozisin ilerleme hızını, kardiyovasküler hastalık riskini ve tip 2 diyabet riskini azaltır, kemik erimesine karşı korur, uterusun rejenarasyonu gibi anne için yararları vardır (T.C. Sağlık Bakanlığı, Anne Sütü ve Emzirme Eğitim Rehberi, 2016). Anne sütünün bebek içinde; bağışıklık sistemini güçlendirir, bebekleri hastalıklara karşı korur, organ ve doku gelişimine fayda sağlaması yönünden yararları bulunmaktadır. Bebeklerin ruhsal, bedensel ve zekâ gelişimine katkı sağlar (Topal, Çınar ve Altınkaynak, 2017). Annelerin emzirme konusundaki bilgisizliği ve kaygısı, annelerin emzirme konusunda yeterince cesaretlendirilmemesi, kadının çalışma hayatında daha çok yer alması, kentleşme, yanlış geleneksel uygulamalar, estetik kaygılar, formül mamaların anne sütünün yerini alması, biberonla beslenmenin özendirilmesi, emzirme oranlarının düşmesine sebep olmaktadır. Literatürde erken aylarda ek gıdalara başlamanın en önemli nedeni olarak annenin bebeğine tek başına yetememe endişesi yer almaktadır (Raeisi, Shariat, Nayeri, Raji, & Dalili 2014). Postpartum süreçte anne kadar babanın da emzirme konusunda desteklenmesi gerekmektedir. Baba katılımının yararları araştırmalarla desteklenmesine rağmen tüm dünyada babaların bu sürece katılımı istenen düzeyde değildir. Annenin doğum sonu süreçte iyi desteklenmesi, bebek bakımı dışında kendine zaman ayırabilmesi, kendisinin hem aile içi ilişkilerine hem de çocuğun sağlığına olumlu katkılar sağlamaktadır. Eş tarafından sağlanan duygusal destek ve bebek bakımı ile annelerin doğum sonrası psikolojisinin daha iyi olduğu söylenmektedir (Gültekin, 2021). Babaların doğum sonu sürece katılmaları yenidoğan gelişimine de olumlu katkılar sağlamaktadır.

Doğum sonu dönemde babaların bebekleri ile ilgilenmelerinin ileri dönemde çocuklarda davranışsal problemler, depresyon, saldırganlık eğilimi, hiperaktiviteyi azaltırken, entelektüel yetenekleri, kendine güven, empati yapabilme ve sosyal becerilerini arttırdığı saptanmıştır. Literatürde babanın erken dönemde bebeğiyle birlikte olmasının, dokunmasının ve konuşmasının, çocuğuyla arasında güçlü bağın oluşmasını sağladığı belirtilmektedir.

Babaların yaşadığı tüm değişimlere uyum sağlaması, ebeveynlik rolü, bebeğini kabullenme, kendine ve bebeğine bakabilmesini kolaylaştırabilir (Çıldır, Karakoç ve Karaca, 2014). Yapılan bir çalışmada doğum sonu erken dönemde bebek bakımına katılmasına izin verilen babaların sonraki dönemlerde daha fazla ve aktif olarak bakıma katıldıkları belirlenmiştir (Montigny, 2017).

Bu çalışma, babalara verilen emzirme eğitiminin, babaların bilgi düzeyine, annelerin emzirme özyeterliliğine ve emzirme tutumuna etkisini değerlendirmek amacıyla yürütülmüştür.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın tipi, yeri ve zamanı

Bu çalışma, babalara verilen emzirme eğitiminin, babaların bilgi düzeyine, annelerin emzirme özyeterliliğine ve emzirme tutumuna etkisini değerlendirmek amacıyla yarı deneysel tipte tasarlanmıştır. Araştırma Aralık 2020 – Nisan 2021 tarihleri arasında Devlet Hastanesi'nin Kadın Sağlığı ve Hastalıkları kliniğinde bebeği doğan babalar ve eşleri üzerinde yürütülmüştür. Hastanenin standart doğum sonu yatış süreleri sezaryen doğumlarda 48 saat, vajinal doğumlarda 24 saattir.

Araştırmanın evren ve örnekleme

Araştırmanın evrenini adı geçen hastanede çalışmanın yürütüldüğü tarihlerde term dönemde eşi doğum yapmış ve bebeği sağlıklı tüm babalar oluşturmuştur.

Araştırma örneklemini Kadın Sağlığı ve Hastalıkları kliniğinde olan, 18 yaş üstünde araştırmaya katılmaya gönüllü olan babalar ve eşleri arasından basit rastgele örnekleme yöntemi ile seçilip çalışmaya dahil edilmişlerdir. Türkiye'de emzirme oranları %90 olarak görülmektedir (TNSA, 2018). Devlet Hastanesi'nin bir yıl içindeki canlı doğum sayısı 2650 olarak referans Araştırma örneklemini ise Kadın Sağlığı ve Hastalıkları kliniğinde olan, araştırmaya katılmaya gönüllü olan anne ve baba arasından 3.1.7. versiyonu kullanılarak toplam ön test skoruna %20 artış eğitimden fayda görmüş olarak kabul edilmiştir. Bu etki farkını gözlemlemek için %95 güven aralığında %80 güç içinde en az 320 olgu oluşturdu. Girişim grubu için 160 (80 çift) ve kontrol grubu için 160 (80 çift) olmak üzere toplam 320 katılımcı ile çalışılması planlanmıştır. Girişim ve kontrol gruplarının belirlenmesinde randomizasyon uygulanmıştır.

Araştırmaya dahil edilme ve araştırmaya dahil etmeme/dışlama kriterleri

Katılımcıların dahil edilme kriterleri:

- Türkçe bilmek ve anlamak
- 18 yaşından büyük anne ve baba olmak
- Emzirme için kontrendikasyonu olmamak
- Doğum sonrası herhangi bir nedenle bebeğinden ayrı tutulmamak
- Herhangi bir sağlık sorunu olmamak

Katılımcıların hariç tutulma kriterleri:

- Türkçe bilmemek
- İşitme ve görme sorunu olmak
- Katılımcılara çalışmanın amacı açıklanmış ve çalışmaya davet edilmiştir. Katılımcılardan izin alınarak bilgilendirilmiş gönüllü olur formu imzalatılmıştır.

Randomizasyon

Randomizasyon için annelerin hastaneye başvuru sırası kullanılmıştır. Hastaneye başvuran annelerin başvuru numarası tek olanların eşleri girişim, başvuru numarası çift olanların eşleri kontrol grubuna atanmıştır. Katılımcıların 160'ı girişim, 160'ı kontrol grubu olmak üzere toplam 320 anne-baba örnekleme oluşturmuştur.

Veri toplama araçları

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları;

Sosyodemografik Bilgi Formu (SBF): İki bölümden ve toplam 16 sorudan oluşmuştur. Birinci bölümde babaların ve annelerin sosyo-demografik özelliklerini sorgulayan 6 soru, ikinci bölümde ise bebek hakkında bilgiler ve babaların emzirme hakkında düşüncelerini belirleyen 10 sorudan oluşmuştur (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2016).

Babaların Emzirmeye Etkisi Ölçeği (BEEÖ): 2011 yılında Rempel ve Rempel tarafından geliştirilen ölçek 37 maddeden oluşmaktadır. Cronbach değeri 0.95 tir. Beş alt boyutu bulunmuştur. Bu alt boyutlar; emzirmeyi anlama, değer verme, yardım, duyarlılık ve hazır bulunuşluktur. Tüm bu ölçekten alınan toplam puan ne kadar yüksekse babaların emzirmeye etkileri de o kadar yüksektir. Ölçekten alınabilen en düşük puan 37, en yüksek puan 185'tir. Babalar Emzirme Bilgi Testi: Araştırmacılar tarafından hazırlanan test 25 sorudan oluşmaktadır. Babaların emzirmede bilgi düzeylerini ölçmek için hazırlanan testte sağlık bakanlığı eğitimlerinden faydalanılmıştır (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2016). Emzirme Tutumu Değerlendirme Ölçeği (ETDE): 1999 yılında Arslan tarafından geçerlik-güvenirlilik çalışması yapılan ölçek 46 sorudan oluşmuştur. 22 adet olumlu, 24 adet olumsuz madde yer almaktadır. Ölçekten alınan puan ne kadar yüksekse annelerin emzirmeye ilişkin tutumları da o kadar olumlu olmuştur.

Postpartum Emzirme Öz-Yeterlilik Ölçeği-Kısa Form: 2010 yılında Aluş-Tokat ve Okumuş tarafından Türkçe uyarlaması yapılan ölçek 33 maddeden oluşmuştur. Ölçeğin minimum puanı 14, maksimum puanı 70'tir.

Ölçekten alınan puan ne kadar yüksekse annelerin emzirme özyeterlilikleri de o kadar yüksek olmuştur.

Verilerin toplanması

Araştırmaya katılmayı kabul eden babalara araştırmanın amacı ve önemi hakkında bilgi verilmiş, veri toplama araçları tanıtılmıştır. Çalışmaya katılan her babaya çalışmadan istediği zaman ayrılabilceği konusunda bilgi verilmiştir.

Çalışmanın yürütülmesi

Birinci Görüşme:

Doğumdan sonra ilk 24 saat içinde, Girişim ve kontrol grubunda bulunan babalara SBF, BEEÖ, Babalar Emzirme Bilgi Testi; eşlerine ise ETDÖ, Postpartum Emzirme Öz-Yeterlilik Ölçeği-Kısa Form ölçekleri uygulanmıştır. Girişim grubuna babalar için emzirme eğitim programı uygulanmıştır.

Babalar için emzirme eğitim programı (girişim)

Babalar İçin Emzirme Eğitimi Girişimi grubundaki babalara eğitimin amacı ve içeriği açıklanmıştır. Bireysel eğitim için mahremiyete uygun bir ortam hazırlanmıştır. Babalar İçin Emzirme Eğitimi Programı 20 dakikalık interaktif bir eğitim olmuştur. Bu programa özel Babalar İçin Emzirme Eğitimi Rehberi geliştirilmiştir. Bu rehber Sağlık Bakanlığının emzirme rehberlerine dayalı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Babalar İçin Emzirme Eğitimi Rehberi görsellerle zenginleştirilmiş ve basılı hale getirilmiştir. Babalar İçin Emzirme Eğitimi Programı sonrası babalara bu eğitim materyali verilmiştir. Bu rehberin içeriği;

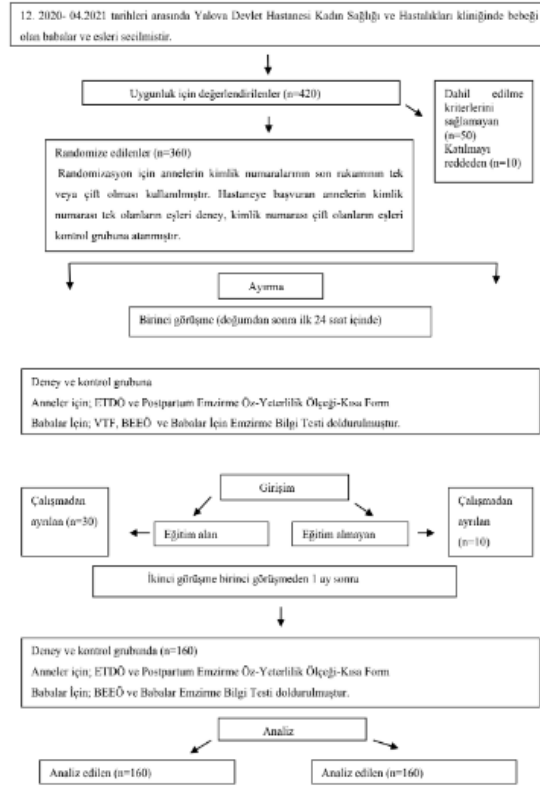
- Anne sütünün içeriği, faydaları
- Emzirmeye başlama zamanı, emzirme sıklığı, emzirme tekniği
- Anne sütüyle beslenme sırasında karşılaşılan sorunlar (ilk günlerde süt gelmemesi, memelerde ağrı, süt birikmesi, mastit, meme başı çatlakları vb.)
- Anne sütünü sağma ve sağdıktan sonra bebeğe verme yolları, saklama koşulları
- Annede hastalık durumunda emzirme
- Emzirme döneminde uzak durulması gereken uygulamalar (biberon, emzik)
- Emzirme döneminde babaların sorumluluklarına yönelik bilgiler yer almıştır.

Eğitim Programının sonunda önemli noktalar özet halinde tekrar edilmiştir. Babaların soruları yanıtlanmıştır.

İkinci görüşme:

Birinci görüşmeden bir ay sonra tüm babalar ve eşleri ile İkinci görüşme yapılmıştır.

Girişim ve kontrol grubu babalara BEEÖ ve Babalar Emzirme Bilgi Testi ve eşlerine ETDE ve Postpartum Emzirme Öz-Yeterlilik Ölçeği-Kısa Form ölçekleri yapılmıştır.

Şekil 1. Akış Şeması.

Verilerin analizi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemleri olarak sayı, yüzde, ortalama, standart sapma

kullanılmıştır. Araştırma değişkenlerinin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek üzere Kurtosis (Basıklık) ve Skewness (Çarpıklık) değerleri incelenmiştir. Kategorik verilerin analizinde-kare testi, iki grup ortalamasının karşılaştırılmasında student's t testi, iki bağımlı grup ortalamasının karşılaştırılmasında paired t testi kullanılmıştır.

Araştırmanın etik yönü

Bu araştırmanın konusu İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tarafından onaylanmıştır. Araştırmaya başlayabilmek için Kadın ve Çocuk Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi Etik Kurulu'ndan 'Babalara Verilen Emzirme Eğitiminin Babaların Bilgi Düzeyine, Anneleri Emzirme Öz Yeterliliğine ve Emzirme Tutumuna Etkisi' ismi ile etik kurul izni alınmıştır (Tarih:21.08.2019 No= 81). Araştırmanın uygulanacağı Devlet Hastanesi için kurum izni alınmıştır (Tarih:17.12.2020 No= 5). Araştırmaya dahil edilen, Emzirme Tutumu Değerlendirme Ölçeği (ETDÖ), Postpartum Emzirme Öz-Yeterlilik Ölçeği-Kısa Form, Babaların Emzirmeye Etkisi Ölçeği (BEEÖ) ölçekleri için izin alınmıştır. Araştırmaya katılmayı kabul eden tüm babalardan 'Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu' ile izin alınmıştır.

BULGULAR

Yeni baba olan 80 katılımcının girişim ve 80 katılımcının da kontrol grubunu oluşturduğu çalışmadaki aşağıdaki tablolarda sunulmuştur. Tablo 1'e göre yaş, eğitim durumu, medeni durum, meslek ile girişim ve kontrol grubu arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır.

Tablo 1. Babaların ve eşlerinin sosyodemografik özelliklerinin dağılımı.

Sosyodemografik özellikleri	Girişim		Kontrol		Toplam		Test değeri / p	
	n	%	n	%	n	%		
Babanın yaşı	18-25	24	30.0	12	15.0	36	22.5	X ² =5.900 p=0.117*
	26-34	35	43.8	39	48.8	74	46.2	
	35-40	15	18.8	23	28.7	38	23.8	
	41-49	6	7.5	6	7.5	12	7.5	
Babanın eğitim durumu	Okuryazar değil	2	2.5	2	2.5	4	2.5	X ² =1.240 p=0.743
	İlköğretim	27	33.8	26	32.5	53	33.1	
	Lise	30	37.5	36	45.0	66	41.2	
	Üniversite ve üzeri	21	26.2	16	20.0	37	23.1	
Annenin eğitim durumu	Okuryazar değil	5	6.2	4	5.0	9	5.6	X ² =4.970 p=0.174
	İlköğretim	20	25.0	33	41.2	53	33.1	
	Lise	36	45.0	30	37.5	66	41.2	
	Üniversite ve üzeri	19	23.8	13	16.2	32	20.0	

Tablo 2. (devam) Babaların ve eşlerinin sosyodemografik özelliklerinin dağılımı.

Sosyodemografik özellikleri		Girişim		Kontrol		Toplam		Test değeri / p
		n	%	n	%	n	%	
Medeni durum	Bekar	2	2.5	0	0.0	2	1.3	X ² =3.362 p=0.499
	Resmi nikahlı	72	91.1	77	96.2	149	93.7	
	İmam nikahlı	3	3.8	2	2.5	5	3.1	
	Boşanmış	1	1.3	0	0.0	1	0.6	
	Ayrı yaşıyor	1	1.3	1	1.2	2	1.3	
Meslek	Kamu	15	18.8	12	15.0	27	16.9	X ² =2.328 p=0.507
	Özel	49	61.3	57	71.2	106	66.2	
	Serbest meslek	13	16.2	10	12.5	23	14.4	
	Çalışmıyorum	3	3.8	1	1.2	4	2.5	

*p<0.05, X²=Ki-kare testi.

Tablo 2'ye göre emzirme eğitimi alma durumu ve babaların eğitim aldıkları kişiler ile girişim ve kontrol grubu arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır.

Tablo 2. Babaların emzirmeye ilişkin özelliklerinin dağılımı ve emzirme bilgi düzey puanları.

Babaların emzirme ve bebek bakımına ilişkin özellikleri		Girişim		Kontrol		Toplam		Test değeri*	p
		n	%	n	%	n	%		
Emzirme eğitimi alma durumu	Evet	25	31.2	34	42.5	59	36.9	t=2.175	0.095
Babaların eğitim aldıkları kişiler									
Ebe-hemşire	Evet	12	15.0	16	20.0	28	17.5	t=0.693	0.267
Doktor	Evet	0	0.0	1	1.2	1	0.6	t=1.006	0.500
Diğer sağlık personeli	Evet	9	11.2	10	12.5	19	11.9	t=0.060	0.500
Aile	Evet	7	8.8	14	17.5	21	13.1	t=2.686	0.079
Diğer kişiler	Evet	6	7.5	5	6.2	11	6.9	t=0.098	0.500
Babaların eşlerinin eğitim almasını isteme	Evet	78	98.7	79	100.0	157	99.4	t=1.006	0.500

p<0.05, *Bağımsız gruplarda t-testi.

Tablo 3'e göre babaların emzirme bilgi düzey puanları grup değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık saptanmamıştır (p>0.05).

Tablo 3. Babaların emzirme bilgi düzeyi ve gruplar arası ilişkisi.

Emzirme Bilgi Düzey Puanları	Girişim (n=80)		Kontrol (n=80)		Test değeri*	p
	X	SS	X	SS		
Emzirme Bilgi Testi	54.075	18.176	58.163	23.419	-1.233	0.219
	Girişim		Kontrol			
	X	SS	X	SS		
Toplam Puan (Ön test)	16.988	2.730	17.238	2.307	-0.626	0.533
Toplam Puan (Son test)	18.675	2.709	16.000	2.912	6.016	0.000
T (Ön test/son test)	-4.396	3.010				
p	0.000**	0.004*				

X=Ortalama, SS=Standart sapma, *Bağımsız gruplarda t testi, **Eşleştirilmiş gruplarda t testi.

Tablo 4'e göre Babaların Emzirme Bilgi Testinden aldığı Toplam Puanı ön test puanları girişim ve deney grubunda benzer olmuştur ($p>0.05$). Eğitim programına alınan girişim grubundaki babalara uygulanan Emzirme Bilgi Testi Toplam Puanı (Son test) ($\bar{x}=18.675$), kontrol

grubunun puanlarından anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Girişim grubunda Babaların Emzirmeye Etkisi Ölçeği Emzirmeye Anlama Alt Boyutu son test puanları, kontrol grubundaki babalara kıyasla istatistiksel olarak daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 4. Babaların emzirmeye etkisi ölçeği alt boyut puanlarının gruplara göre dağılımının karşılaştırılması.

Babaların Emzirmeye Etkisi Ölçeği		X	SS	X	SS	Test değeri*	p	
Ölçek Alt Boyutları	Emzirmeyi anlama	Ön test puanı	25.425	4.600	25.475	5.334	-0.063	0.949
		Son test puanı	27.038	4.582	22.200	5.164	6.267	0.000
		t		-2.725		4.127		
		p		0.008		0.000		
	Yardım	Ön test puanı	26.700	4.662	26.213	5.096	0.631	0.529
		Son test puanı	29.513	3.875	25.025	5.016	6.332	0.000
		t		-4.936		1.488		
		p		0.000		0.141		
	Değer Verme	Ön test puanı	22.563	3.990	22.563	4.224	0.000	1.000
		Son test puanı	23.188	4.219	18.950	4.041	6.488	0.000
		t		-1.170		5.424		
		p		0.245		0.000		
	Hazır Bulunuşluk	Ön test puanı	22.238	4.198	22.263	4.491	-0.036	0.971
		Son test puanı	23.825	4.056	19.238	4.320	6.924	0.000
		t		-3.094		4.553		
		p		0.003		0.000		
	Duyarlılık	Ön test puanı	19.025	3.268	18.625	3.989	0.694	0.489
		Son test puanı	20.975	2.705	17.950	2.855	6.880	0.000
		t		-4.748		1.241		
		p		0.000		0.218		
Babaların Emzirmeye Etkisi Ölçeği		Toplam puan (ön test)	138.000	22.963	137.513	25.886	0.126	0.900
		Toplam puan (son test)	147.888	21.068	122.925	22.344	7.270	0.000
		t		-3.512		3.862		
		p		0.001*		0.000**		

X=Ortalama, SS=Standart sapma, *Bağımsız gruplarda t testi, **Eşleştirilmiş gruplarda t testi.

Tablo 5'e göre gruplar arasında annelerin Postpartum Emzirme Öz-Yeterlilik Ölçeği-Kısa Form Toplam Puanı (Ön test) istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermemiştir ($p>0.05$). Girişim grubundaki babaların eşlerine uygulanan Postpartum Emzirme Öz-Yeterlilik Ölçeği-Kısa Form Toplam Son test Puanları Kontrol grubundaki babaların eşlerine kıyasla anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur.

Girişim ve kontrol grubundaki babaların eşlerine uygulanan Annelerin Emzirme Tutumu Değerlendirme Ölçeği Toplam ön test ve son test puanları istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (Tablo 5).

Tablo 5. Postpartum emzirme öz-yeterlilik ölçeği-kısa form ve emzirme tutumu değerlendirme ölçeğinin puanlarının gruplara göre dağılımının karşılaştırılması.

Postpartum Emzirme Öz-Yeterlilik Ölçeği-Kısa Form	Deney		Kontrol		Test değeri*	p
	X	SS	X	SS		
Toplam Puan (Ön test)	57.638	11.015	60.313	10.149	-1.597	0.112
Toplam Puan (Son test)	60.638	7.479	51.300	7.576	7.845	0.000
t	-2.473		6.294			
p	0.016*		0.000**			
Emzirme Tutumu Değerlendirme Ölçeği	Girişim		Kontrol		Test değeri*	p
	X	SS	X	SS		
Toplam Puan (Ön test)	76.725	21.336	71.688	18.548	1.594	0.113
Toplam Puan (Son test)	77.175	13.603	74.863	9.150	1.262	0.209
t	-0.174		-1.362			
p	0.863**		0.177**			

X=Ortalama, SS=Standart sapma. *Bağımsız Gruplar t testi, **Eşleştirilmiş gruplarda t testi.

TARTIŞMA

Babaların eğitim düzeyi ile annelerin bebek bakımı ve emzirme ile ilişkisini inceleyen pek çok çalışma yapılmıştır. Yapılan çalışmalarda eğitim durumu yüksek babaların eşlerine daha çok destek olduğu ve ilk altı ay sadece anne sütü verme oranlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur (Gözükara, 2012; Canbay, 2020).

Uganda’da Koire ve ark. yaptığı çalışmada kadınların erken ek gıdaya başlamalarında babaların eğitim düzeyinin etkili olduğu saptanmıştır (Koire, Açıkgoz, & Günay, 2017). Banu ve ark. yaptığı çalışmada eğitim durumu yüksek annelerin daha çok kolostrom verdiği, geleneksel uygulamalardan daha az etkilendiği ve emzirme konusunda daha bilgili olduğu bulunmuştur (Banu, & Khanom, 2012). Çalışmamızda, katılımcı babaların ve annelerin çoğunluğunun lise mezunu olduğu ve eğitim durumunun babaların emzirmeye katılımlarında etkili bir değişken olmadığı görülmüştür (Tablo 1).

Evli /resmi nikahlı olma durumu ile annelerin bebek bakımı ve emzirme ile ilişkisini inceleyen pek çok çalışma yapılmıştır. Bazı çalışmalarda evli annelerin daha çok anne sütü verdiği bulunmuştur (Santana, Vieira,&O Vieira, 2018). Adugna ve ark. Etiyopya’da yaptığı çalışmada evli annelerin bekarlara göre bebeklerine ilk ay sadece anne sütü verme oranlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur (Adugna, Tadele, Reta, & Berhan, 2017). Koire ve ark. yaptığı çalışmada kadınların evli olmayışı ek gıdaya erken geçme nedeni olarak kabul edilmiştir (Koire ve ark., 2017). Çalışmamızda, girişim ve kontrol grubundaki babaların çoğunluğunun resmi nikahlı olduğu ve gruplar arasında medeni durumun babaların emzirme katılımlarında etkili bir değişken olmadığı görülmüştür. Çalışmamızla benzer olarak Tekgöçmen’in yaptığı çalışmada eşi ile yaşayan annelerin sayısı çoğunluktadır ve bu durum annelerin bebeklerine ilk ay sadece anne sütü verme oranlarını

arttırdığı bulunmuştur (Tekgöçen, 2018). Babaların emzirme eğitimi alma durumu ile ilgili; yapılan çalışmada babaların emzirme ve bebek bakımına katılma konusunda bilgi gereksinimleri olduğu bulunmuştur (Gözükara, 2012). Babaların çoğunluğunun emzirme eğitimi almadığı çalışmamızla benzer olarak Yılmaz ve ark. yaptığı çalışmada babaların emzirme eğitimi alma durumu %18.3 ve Çıldır ve ark. çalışmasında ise bu oran %21 bulunmuştur (Çıldır ve ark., 2014; Yılmaz ve Taşpınar, 2017). Babaların emzirme eğitimi aldıkları kişiler ile ilgili; çalışmamızın aksine yapılan bazı çalışmalarda babaların sağlık profesyonellerinden destek almak istedikleri söylenmiştir (Bal, 2014; Gaboury, Capaday, Somera, & Purden, 2017). Yılmaz’ın çalışmasında babaların %48.9’u eğitimi arkadaşları veya aile büyüklerinden aldıkları, %28.5’i sağlık personelinde aldığını söylemiştir (Yılmaz ve Taşpınar, 2017). Yapılan tüm çalışmalarda çalışmamıza benzer olarak sağlık personelinde eğitim alma oranları oldukça düşük olmuştur. Çalışmamızla benzer olarak yapılan çalışmalarda babaların annelerin emzirme eğitimi almasını istemeleri ile ilgili annelerin emzirme eğitimi almasının önemi vurgulanmıştır (Smith, Jamerson, Bernaix, Schmidt, & Seiter, 2006; CDC, 2018; Al Tarawneh, Shoqirat, & Almalik 2019). Yılmaz’ın çalışmasında annelerin büyük çoğunluğunun emzirme döneminde eşlerinin destek olduğu ve destek olunan konuların başında emzirirken psikolojik destek ve ev işlerinde yardım ettiği saptanmıştır (Yılmaz ve Taşpınar, 2017). Smith ve ark. prematüre bebekler üzerinde yaptıkları çalışmada babaların emzirme desteği, fiziksel, duygusal ve motivasyonel destek sağladıkları bulunmuştur (Smith ve ark., 2006). Babaların emzirme bilgi düzeyleri ile inceleyen birçok çalışmada babalara eğitim verdikten sonra araştırmacı tarafından hazırlanan bazı sorular ya da ölçekler kullanılarak babaların emzirme bilgi

düzeyleri saptanmıştır ve bu bulgular sonucunda babaların emzirme bilgi gereksinimi olduğu bulunmuştur (Bal, 2014; Canbay, 2020). Çalışmamızda ise girişim ve kontrol grubundaki babalara emzirme konusunda kendilerini ne kadar yeterli hissettikleri sorulmuş ve babaların emzirme bilgi düzey puanları girişim ve kontrol grubuna göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$) (Tablo 4). Çalışmamızda, benzer olarak Sürücüler'in çalışmasında da anlamlı farklılık saptanmamıştır (Sürücüler, 2019).

Babalar İçin Emzirme Bilgi Testi kullanılarak yapılan; Gözükara'nın çalışmasında babalara emzirme eğitimi verildiğinde altı ay sadece anne sütü verme süresinde artış olduğu saptanmıştır (Gözükara, 2012). Yapılan çalışmalarda eğitim alan babaların anne ve bebek sağlığını olumlu etkilediği ve ebeveynlik davranışlarını geliştirdiği görülmüştür (Smith ve ark., 2006; Çıldır ve ark., 2014; Hunter ve Cattelona, 2014). Hansen ve ark. çalışmasında da emzirme eğitimin önemi vurgulanmış ve verilen eğitim içeriğinde anne sütünün önemi ve faydalarından bahsedilmiştir (Hansen, Tesch ve Ayton, 2018). Çalışmamızda, Emzirme Bilgi Testi Toplam Puanı (ön test) girişim ve kontrol grubunda benzer iken son test değerinde anlamlı artış saptanmıştır. Eğitim verilen girişim grubunda Emzirme Bilgi Testi Toplam Puanı ön test- son test sonuçlarında eğitim sonrası artış aradaki eğitimin etkisini göstermektedir. Çalışmamızla benzer olarak; Hunter ve ark. yaptığı çalışmada babalara verilen eğitim istatistiksel fark yaratmıştır (Hunter ve Cattelona, 2014). Gene çalışmamızla benzer olarak Kuliukas ve ark yaptığı ABD'de girişim ve kontrol gruplu girişim ve bilgi sahibi babaların diğer babalara eğitim vermesiyle akran eğitimi yapılan çalışmada emzirmeye başlama, eş desteği konularında anlamlı derecede fark bulunmuştur (Kuliukas, Hauck, Jorgensen, Kneebone, & Burns, 2019). Yapılan çalışmalarda emzirme eğitimi alan babaların emzirmeye daha olumlu baktığı, anneleri daha çok destekledikleri, desteklenen annelerin de emzirmeye isteği ve özyeterliliği arttırdığı, daha az meme sorunu yaşadığı, emzirmeye başlama ve devam etme sürelerinin arttığı saptanmıştır (Gözükara, 2012). Uludağlı'nın çalışmasında babalara verilen eğitimin baba katılımını arttırdığı, annelerde ve babalarda özyeterlilik sağladığı, aile arası bağı güçlendirdiği saptanmıştır (Uludağlı, 2019). Çalışmamızda, girişim grubundaki babaların eşlerine uygulanan Postpartum Emzirme Öz-Yeterlilik Ölçeği- Kısa Form Toplam Puanları (Son test) ($\bar{x}=60,638$), Kontrol grubundaki babaların Postpartum Emzirme Öz-Yeterlilik Ölçeği-Kısa Form Toplam Puanlarından (Son test) anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Babalara verilen emzirme eğitiminin annelerde Postpartum Emzirme Öz-Yeterlilik Ölçeği-Kısa Form Toplam Puanının anlamlı şekilde yükseltmesi eğitimin etkinliğini göstermiştir.

Çalışmamızda, girişim grubundaki babalara uygulanan Babaların Emzirmeye Etkisi Ölçeği'nin tüm alt boyutları son test puanları Kontrol grubundaki babalara göre istatistiksel olarak daha yüksek bulunmuştur. Girişim grubunda Babaların Emzirmeye Etkisi Ölçeği Toplam Puan ön test- son test sonuçları arasındaki anlamlı fark emzirme danışmanlığı eğitiminin pozitif katkı sağladığı bulunmuştur. Buldur'un çalışmasında da babalara verilen emzirme eğitimin anlamlı ve babaların emzirmeye etkisinin arttığını bildirilmektedir (Buldur, 2019).

Babalara verilen emzirme eğitiminin emzirme tutumuna etkileri ile ilgili; Yiğitbaş ve ark. çalışmasında doğum öncesi, doğum ve doğum sonu dönemde verilen eğitimin annelerde emzirme tutumunu arttırdığı saptanmıştır (Yiğitbaş ve ark., 2012). Yıldız'ın çalışmasında eş desteğinin annelerde emzirme tutumunu olumlu etkilediği saptanmıştır (Yıldız, 2019). Çalışmamızda, girişim grubundaki babaların eşlerine uygulanan Postpartum Emzirme Öz-Yeterlilik Ölçeği- Kısa Form Toplam Puanları, kontrol grubundaki babaların eşlerinin puanlarından anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Girişim ve kontrol grubundaki babaların eşlerine uygulanan Annelerin Emzirme Tutumu Değerlendirme Ölçeği Toplam Puanı (Ön test), Emzirme Tutumu Değerlendirme Ölçeği Toplam Puanı (Son test) istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Çalışmamızla benzerlik gösteren Gölbaşı ve ark. çalışmasında emzirme tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı saptanmıştır. Bunun sebebinin de emzirme davranışını etkileyen başka faktörlerin olması ve daha geniş grupla tekrarlanması gerektiğini söylemişlerdir (Gölbaşı ve Koç, 2008).

SONUÇ

Çalışmada; Emzirme Bilgi Testi Toplam Puanı (ön test) girişim ve kontrol gruplarında benzer iken girişim sonrasında girişim grubunda Emzirme Bilgi Testi Toplam Puanı (Son test) değerinde artış saptanmıştır. Girişim grubundaki babalara uygulanan Babaların Emzirmeye Etkisi Ölçeği Alt Boyutları son test puanları, Kontrol grubundaki babaların puanlarından istatistiksel olarak daha yüksek bulunmuştur. Girişim grubundaki babaların eşlerine uygulanan Postpartum Emzirme Öz-Yeterlilik Ölçeği- Kısa Form Toplam Puanları (Son test) ($\bar{x}=60,638$), Kontrol grubundaki babaların eşlerinin son test puanlarından anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Girişim ve kontrol grubundaki babaların eşlerine uygulanan Annelerin Emzirme Tutumu Değerlendirme Ölçeği Toplam Puanı (Ön test), Emzirme Tutumu Değerlendirme Ölçeği Toplam Puanı (Son test) istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Perinatal, doğum ve postnatal dönemde babalarında yeterli eğitim ve danışmanlık hizmeti alması ve

eşlerinin yanında olmasının sağlanması, taburculuk eğitimlerine babalarında dahil edilmesi ve ev ziyaretlerine baba katılımı da sağlanması, tüm sağlık çalışanlarında baba eğitimi konusunda eğitilmesi, babaların bebek bakımına katılımı ve emzirme konusunda babalar ile yapılan araştırmaların artırılması, araştırmanın farklı merkezlerde ve daha geniş örnekleme yapılması önerilmektedir.

Çıkar Çatışması

Yazarlar araştırmanın yürütülmesinde herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmişlerdir.

Yazar Katkıları

Plan, tasarım: E.Ö.; **Gereç ve Yöntem:** E.Ö.; **Veri analizi ve yorum:** E.Ö.; N.H.Ş.; **Yazım ve düzeltmeler:** E.Ö.; N.H.Ş.

KAYNAKLAR

- Adugna, B., Tadele, H., Reta, F., Berhan, Y. (2017). Determinants of exclusive breastfeeding in infants less than six months of age in Hawassa, an urban setting, Ethiopia. *International Breastfeeding Journal*, 12(1), 1-8. <https://doi.org/10.1186/s13006-017-0137-6>
- Al Tarawneh, T., Shoqirat, N., Almalik, M. (2020). "Being relieved and puzzled": A qualitative study of first time fathers' experiences postpartum in Jordan. *Women and Birth*, 33(4), e320-e325. <https://doi.org/10.1016/j.wombi.2019.07.006>
- Bal, M. D. (2014). Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine genel bakış. *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 1(1), 15-28.
- Balcı, E. (2011). Anne sütünün çocuk büyüme ve gelişmesine etkisi. *Turkish Journal of Family Practice/Türkiye Aile Hekimliği Dergisi*, 15(3),135-138
- Banu, B., Khanom, K. (2012). Effects of education level of father and mother on perceptions of breastfeeding. *Journal of Enam Medical College*, 2(2), 67-73.
- Başer, M., Mucuk, S., Korkmaz, Z., Seviğ, Ü. (2005). Postpartum dönemde anne ve babaların yenidoğan bakımına ilişkin gereksinimlerinin belirlenmesi. *Sağlık Bilimleri Dergisi*, 14, 54-58.
- Buldur, E. (2019). Babaların Emzirmeye Etkisi Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirliğinin İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans/Doktora Tezi). Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı, İzmir.
- Canbay, F.Ç. (2020). Babalara Verilen Web Tabanlı Eğitimin Doğum Sonrası Fonksiyonel Durumlarına Etkisi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). T.C. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Ebelik Programı, Aydın.
- Centers for Disease Control and Prevention (CDC) (2018). *Support & Promote Breastfeeding*. Available from: <https://www.cdc.gov/nutrition/infantandtoddler/nutrition/breastfeeding/recommendationsbenefits.html#:~:text=Espa%C3%B1ol.Breastfeeding.and%20supports%20growth%20and%20development>.
- Çıldır, G., Karakoç, A. Karaca, S. (2014). Babaların Bebek Bakımına Katılımının Değerlendirilmesi. *Uluslararası Hakemli Akademik Spor Sağlık ve Tıp Bilimleri Dergisi*, 10(4), 1-15.
- Demontigny, F., Gervais, C., Larivière-Bastien, D., St-Arneault, K. (2018). The Role of Fathers During Breastfeeding. *Midwifery*, 58, 6-12. <https://doi.org/10.1016/j.midw.2017.12.001>
- Gaboury, J., Capaday, S., Somera, J., Purden, M. (2017). Effect of the postpartum hospital environment on the attainment of mothers' and fathers' goals. *Journal of Obstetric, Gynecologic & Neonatal Nursing*, 46(1), 40-50. <https://doi.org/10.1016/j.jogn.2016.08.008>
- Gölbaşı, Z., Koç, G. (2008). Kadınların Postpartum İlk 6 Aylık Süredeki Emzirme Davranışları ve Prenatal Dönemdeki Emzirme Tutumunun Emzirme Davranışları Üzerindeki Etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 15(1), 16-31.
- Gözükara, F. (2012). Ebeveynlere Emzirmeye Yönelik Verilen Eğitim ve Danışmanlık Hizmetlerinin Emzirme Davranışına Etkisi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Gültekin, S. (2021). Babaların Emzirmeye İlişkin Tutumları, Emzirme Sürecine Katılımları ve Bunları Etkileyen Faktörler. T.C. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Ebelik Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı, Aydın.
- Hansen, E., Tesch, L., Ayton, J. (2018). 'They're Born To Get Breastfed'-How Fathers View Breastfeeding: A Mixed Method Study. *BMC Pregnancy And Childbirth*, 18(1), 1-7. <https://doi.org/10.1186/s12884-018-1827-9>
- Hunter, T., Cattelona, G. (2014). Breastfeeding initiation and duration in first-time mothers: exploring the impact of father involvement in the early postpartum period. *Health Promotion Perspectives*, 4(2), 132. <https://doi.org/10.5681/hpp.2014.017>
- Koire, İ. İ., Açıkgöz, A., Günay, T. (2017). Uganda'da beş Yaş Altı Çocuklarda Doğum Sonrası Ek Besime Erken Başlamayı Etkileyen Etmeler. 19. Ulusal Halk Sağlığı Kongre Kitabı, Antalya, s:375.
- Kuliukas, L., Hauck, Y. L., Jorgensen, A., Kneebone, K., Burns, S. K., Maycock, B. R., ... Scott, J. A. (2019). Process Evaluation of A Peer-Led Antenatal Breastfeeding Class For Fathers: Perceptions Of Facilitators and Participants. *BMC Pregnancy and Childbirth*, 19(1), 1-12. <https://doi.org/10.1186/s12884-019-2198-6>
- Lowdermilk, D. L., Perry, S. E., Bobak, I. M., (2000). *Maternity & Women's Health Care*. Philadelphia, Mosby & Evolve
- Moore, E. R., Bergman, N., Anderson, G. C., Medley, N. (2016). Early skin-to-skin contact for mothers and their healthy newborn infants. *Cochrane database of systematic Reviews*, (11).
- Uludağlı, N.P. (2019). Are uninvolved fathers really incompetent and unsatisfied? Testing the mediator role of father involvement from fathers' perspectives. *European Journal of Developmental Psychology*, 16(5), 538-551. <https://doi.org/10.1080/17405629.2018.1472077>

- Raeisi, K., Shariat, M., Nayeri, F., Raji, F., Dalili, H. (2014). A single center study of the effects of trained fathers' participation in constant breastfeeding. *Acta Medica Iranica*, 694-696.
- Santana, G. S., Giugliani, E. R. J., Vieira, T. D. O., Vieira, G. O. (2018). Factors associated with breastfeeding maintenance for 12 months or more: a systematic review. *Jornal de pediatria*, 94, 104-122.
<https://doi.org/10.1016/j.jped.2017.06.013>
- Smith, J. R., Jamerson, P. A., Bernaix, L. W., Schmidt, C. A., Seiter, L. (2006). Fathers' perceptions of supportive behaviors for the provision of breast milk to premature infants. *Advances in Neonatal Care*, 6(6), 341-348.
<https://doi.org/10.1016/j.adnc.2006.08.005>
- Sürücüler, H.K. (2019). 6-12 aylık bebeği olan babalara verilen eğitimin baba-bebek bağlanma durumuna etkisi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). T.C. Balıkesir Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı, Balıkesir.
- T.C. Sağlık Bakanlığı, Anne Sütü ve Emzirme Eğitim Rehberi. İstanbul; 2016. Available from: <https://dosyahastane.saglik.gov.tr/Eklenti/136.ane-sutu-ve-emzirme-egitim> Erişim Tarihi: 20.07.2021
- Tekgöçen, N. (2018). 0-6 aylık bebeklerin sadece anne sütü almasında sosyo-demografik özelliklerin yeri. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). T.C. Kırklareli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Kırklareli.
- Topal, S., Çınar, N., Altınkaynak, S. (2017). Emzirmenin anne sağlığına yararları. *Journal of Human Rhythm*, 3(1), 25-31.
- Yıldız, K. (2019). Yenidoğan yoğun bakımda bebeği yatan annelerin emzirme tutumu ve emzirme başarılarının belirlenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). T.C. Bursa Uludağ Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Yılmaz, C., Taşpınar, A. (2017). Doğum sonrası erken dönemde ebeveynlere verilen emzirme eğitiminin bebeklerin ilk altı ay anne sütü alma durumuna etkisi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(3), 25-34.
- Yiğitbaş, Ç., Kahrıman, İ., Çalık, K.Y., Bulut, H.K. (2012). Trabzon il merkezindeki hastanelerde doğum yapan annelerin emzirme tutumlarının değerlendirilmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(2), 49-59.